WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 20 maja 2010 r. *

W sprawie C-308/08

mającej za przedmiot skargę o stwierdzenie, na podstawie art. 226 WE, uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego, wniesioną w dniu 10 lipca 2008 r.,

Komisja Europejska, reprezentowana przez S. Pardo Quintillán oraz D. Recchię, działające w charakterze pełnomocników, z adresem do doręczeń w Luksemburgu,

strona skarżąca,

przeciwko

Królestwu Hiszpanii, reprezentowanemu przez N. Díaz Abad, działającą w charakterze pełnomocnika, z adresem do doręczeń w Luksemburgu,

strona pozwana,

* Język postępowania: hiszpański.

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: J.C. Bonichot, prezes izby, C.W.A. Timmermans, K. Schiemann, P. Kūris i L. Bay Larsen (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: E. Sharpston,
sekretarz: R. Grass,

uwzględniając procedurę pisemną,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

Wyrok

1 W swojej skardze Komisja Wspólnot Europejskich wnosi do Trybunału o stwierdzenie, że w odniesieniu do przedsięwzięcia poprawy stanu drogi wiejskiej łączącej Villamanrique de la Condesa (Sewilla) z El Rocío (Huelva) (zwanego dalej „przedsięwzięciem poprawy stanu drogi wiejskiej") Królestwo Hiszpanii uchybiło zobowiązaniom, które na nim ciążą na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.U. L 206, s. 7, zwanej dalej „dyrektywą siedliskową"), będącej przedmiotem wykładni w wyroku z dnia 13 stycznia 2005 r. w sprawie C-117/03 Dragaggi i in., Zb.Orz. s. I-167, oraz wyroku z dnia 14 września 2006 r. w sprawie C-244/05 Bund Naturschutz in Bayern i in., Zb.Orz. s. I-8445, jak również na mocy art. 12 ust. 4 tej dyrektywy.

Ramy prawne

Prawo Unii

2 Zgodnie z motywem szóstym dyrektywy siedliskowej „w celu odtworzenia lub zachowania siedlisk przyrodniczych i gatunków, objętych zakresem zainteresowania Wspólnoty, we właściwym stanie ochrony, konieczne jest wyznaczenie specjalnych

obszarów ochrony w celu stworzenia spójnej europejskiej sieci ekologicznej zgodnie z wyznaczonym harmonogramem".

3 Artykuł 3 ust. 1 dyrektywy siedliskowej stanowi, że „[z]ostanie stworzona spójna europejska sieć ekologiczna specjalnych obszarów ochrony, pod nazwą Natura 2000. Ta sieć, złożona z terenów, na których znajdują się typy siedlisk przyrodniczych wymienione w załączniku I i siedliska gatunków wymienione w załączniku II, umożliwi zachowanie tych typów siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków we właściwym stanie ochrony w ich naturalnym zasięgu lub, w stosownych przypadkach, ich odtworzenie".

4 Artykuł 4 dyrektywy siedliskowej stanowi, że:

„1. Na podstawie kryteriów określonych w załączniku III (etap 1) oraz stosownych informacji naukowych każde państwo członkowskie proponuje wykaz terenów, wskazując, które typy siedlisk przyrodniczych z załącznika I i które gatunki z załącznika II są rodzime w odniesieniu do terytorium, na którym tereny się znajdują. […]

Niniejszy wykaz zostaje przekazany Komisji w ciągu trzech lat od notyfikacji niniejszej dyrektywy, wraz z informacją na temat każdego terenu. […]

2. Na podstawie kryteriów określonych w załączniku III (etap 2) i w ramach zarówno każdego z pięciu regionów biogeograficznych wymienionych w art. 1 lit. c) ppkt (iii), jak i całego terytorium określonego w art. 2 ust. 1, Komisja, w porozumieniu z każdym państwem członkowskim, opracowuje projekt wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, oparty o wykazy poszczególnych państw członkowskich, wskazujący te tereny, [na których obecny jest] jeden lub więcej typów siedlisk przyrodniczych albo jeden lub więcej gatunków o znaczeniu priorytetowym.

[…]

Wykaz terenów wybranych jako tereny mające znaczenie dla Wspólnoty, określający te spośród nich, które obejmują jeden lub więcej typów siedlisk przyrodniczych albo jeden lub więcej gatunków o znaczeniu priorytetowym, zostaje przyjęty przez Komisję zgodnie z procedurą określoną w art. 21.

[…]

5. Wraz z umieszczeniem terenu w wykazie określonym w ust. 2 akapit trzeci podlega on przepisom art. 6 ust. 2, 3 i 4".

5 Wśród gatunków objętych zakresem zainteresowania Wspólnoty przywołanych w załączniku II dyrektywy siedliskowej znajduje się jako gatunek o znaczeniu priorytetowym Lynx pardina (zwany dalej „rysiem iberyjskim"). Artykuł 1 lit. h) tej dyrektywy definiuje „gatunki o znaczeniu priorytetowym" jako „gatunki wymienione w lit. g) ppkt (i), w odniesieniu do ochrony których Wspólnota ponosi szczególną odpowiedzialność z powodu wielkości ich naturalnego zasięgu mieszczącego się w obrębie terytorium, o którym mowa w art. 2".

6 Artykuł 6 ust. 2 dyrektywy siedliskowej, który przewiduje system ochrony terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, stanowi:

„Państwa członkowskie podejmują odpowiednie działania w celu uniknięcia na specjalnych obszarach ochrony pogorszenia stanu siedlisk przyrodniczych i siedlisk

gatunków, jak również w celu uniknięcia niepokojenia gatunków, dla których zostały wyznaczone takie obszary, o ile to niepokojenie może mieć znaczenie w stosunku do celów niniejszej dyrektywy".

7 Artykuł 12 ust. 4 dyrektywy siedliskowej brzmi następująco:

„Państwa członkowskie ustanawiają system monitorowania przypadkowego chwytania lub zabijania gatunków zwierząt wymienionych w załączniku IV lit. a). W świetle zebranych informacji państwa członkowskie podejmują dalsze badania lub środki ochrony, wymagane w celu zapewnienia, aby przypadkowe chwytanie i zabijanie nie miało znacznego negatywnego wpływu na te gatunki".

8 Ryś iberyjski znajduje się wśród gatunków wymienionych w lit. a) załącznika IV do dyrektywy siedliskowej.

Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu i postępowanie poprzedzające wniesienie skargi

9 W grudniu 1997 r. Królestwo Hiszpanii zaproponowało uznanie parku naturalnego Doñana za teren mający znaczenie dla Wspólnoty w szczególności z uwagi na obecność rysia iberyjskiego.

10 W listopadzie 1999 r., tzn. w okresie między pojawieniem się propozycji zaliczenia tego terenu do terenów mających znaczenie dla Wspólnoty a jego faktycznym zaliczeniem do terenów mających znaczenie dla Wspólnoty przez Komisję, zostało podjęte przedsięwzięcie poprawy stanu drogi. Droga ta okala i częściowo przecina park naturalny Doñana.

11 Uważając, że przedsięwzięcie poprawy stanu tej drogi zostało zrealizowane bez powzięcia wszystkich niezbędnych środków w celu uniknięcia wystąpienia niekorzystnego wpływu na środowisko, a w szczególności na rysia iberyjskiego, Komisja w dniu 1 kwietnia 2004 r. skierowała do Królestwa Hiszpanii wezwanie do usunięcia uchybienia, w którym zarzucała mu w szczególności uchybienie zobowiązaniom ciążącym na nim na podstawie art. 6 i 12 dyrektywy siedliskowej.

12 W celu uwzględnienia ww. wyroku w sprawie Dragaggi i in., Komisja w dniu 4 lipca 2006 r. skierowała do Królestwa Hiszpanii uzupełniające wezwanie do usunięcia uchybienia. W tym wezwaniu wskazała, że Królestwo Hiszpanii uchybiło zobowiązaniom ciążącym na nim zgodnie z dyrektywą siedliskową będącym przedmiotem wykładni tego wyroku, jak również wynikającym z art. 12 ust. 4 tej dyrektywy. W tym względzie przypomniała znaczenie występowania rysia iberyjskiego w strefie, w której zostało podjęte przedsięwzięcie poprawy stanu drogi, i wskazała, że przekształcenie tej drogi wiejskiej w drogę regionalną spowodowało podział siedliska przyrodniczego tego gatunku i narażało go na niebezpieczeństwo potrącenia ze skutkiem śmiertelnym, uwzględniając, że środki ochrony nie mogły zostać uznane za właściwe.

13 W dniu 19 lipca 2006 r. Komisja decyzją 2006/613/WE przyjmującą na mocy dyrektywy Rady 92/43 wykaz terenów śródziemnomorskiego regionu biogeograficznego

mających znaczenie dla Wspólnoty (Dz.U. L 259, s. 1) umieściła park naturalny Doñana w tym wykazie.

14 Pismem z dnia 25 września 2006 r. Królestwo Hiszpanii odpowiedziało, że po zastosowaniu środków naprawczych nie doszło więcej do żadnego potrącenia i okazało się, że środki ochrony ogromnie zmniejszyły niebezpieczeństwo potrącenia, nie wykluczając go jednak całkowicie.

15 Uznając, że naruszenie prawa Unii nadal trwało, Komisja wystosowała w dniu 18 października 2006 r. uzasadnioną opinię, w której podtrzymała swoje zarzuty i wezwała Królestwo Hiszpanii do dostosowania się do tej opinii w terminie dwóch miesięcy od daty jej otrzymania.

16 W odpowiedzi Królestwo Hiszpanii wysłało w dniu 18 grudnia 2006 r. sprawozdanie sporządzone przez Junta de Andalucía, które ponownie podkreślało okoliczność faktyczną, że od czasu zastosowania środków naprawczych nie doszło więcej do żadnego potrącenia rysia iberyjskiego.

17 Uznając, że sytuacja była nadal niesatysfakcjonująca, Komisja w dniu 10 lipca 2008 r. wniosła niniejszą skargę.

W przedmiocie skargi

W przedmiocie pierwszego zarzutu dotyczącego zarzucanego uchybienia obowiązkowi niezezwalania na ingerencję, która mogłaby poważnie zagrozić ekologicznemu charakterowi danego terenu, ciążącemu na pozwanym państwie członkowskim zgodnie z dyrektywą siedliskową

Argumentacja stron

18 Komisja utrzymuje, że poprzez realizację omawianego przedsięwzięcia poprawy stanu drogi wiejskiej, któremu nie towarzyszyły odpowiednie środki ochrony, Królestwo Hiszpanii dokonało ingerencji, która poważnie pogorszyła ekologiczny charakter terenu mającego znaczenie dla Wspólnoty, który został jako taki zaproponowany, ponieważ został on uznany za teren niezbędny dla rysia iberyjskiego.

19 Pomimo środków naprawczych, które zostały zastosowane przez władze hiszpańskie, ingerencja ta, dokonana w szczególnie wrażliwej dla wyżywienia rysia iberyjskiego strefie, powoduje bowiem fragmentację siedliska tego gatunku, utrudnia przemieszczanie się młodych rysiów jak również związek między różnymi „grupami terytorialnymi" i naraża przede wszystkim młode osobniki na niebezpieczeństwo potrącenia przez pojazdy ze skutkiem śmiertlenym. Z tego wynika zagrożenie wyginięcia tego gatunku o znaczeniu priorytetowym sprzeczne ze zobowiązaniami wynikającymi z dyrektywy siedliskowej będącymi przedmiotem wykładni orzecznictwa Trybunału.

20 Królestwo Hiszpanii odpowiada, że drogą zapewniającą regionalne połączenie z Villamanrique de la Condesa do El Rocío była i nadal jest droga asfaltowa, do której właściwego utrzymania ograniczyły się andaluzyjskie władze. Nie należy zatem uważać, że doszło do ingerencji, która mogłaby poważnie zagrozić ekologicznemu charakterowi terenu. Zakładając nawet, iż tak jest, Królestwo Hiszpanii przyjęło w każdym razie środki zmierzające do zapobieżenia wystąpieniu niekorzystnego wpływu na środowisko.

Ocena Trybunału

21 Należy przypomnieć, że zgodnie z dyrektywą siedliskową państwa członkowskie są zobowiązane do podjęcia w odniesieniu do terenów, na których znajdują się typy siedlisk przyrodniczych o znaczeniu priorytetowym lub gatunki o takim znaczeniu i które zostały wyznaczone do umieszczenia w wykazie wspólnotowym środków ochrony odpowiednich dla zachowania charakteru tych terenów. Państwa członkowskie nie mogą zatem zezwolić na ingerencje, które mogłyby poważnie zagrozić ekologicznemu charakterowi tych terenów. Tak jest w szczególności w przypadku, gdy dana ingerencja niesie ze sobą niebezpieczeństwo wyginięcia żyjących na danych terenach gatunków o znaczeniu priorytetowym (zob. w szczególności ww. wyrok w sprawie Bund Naturschutz in Bayern i in., pkt 44, 46).

22 Otóż Komisja zarzuca właśnie Królestwu Hiszpanii, że zezwoliło na ingerencję, która poważnie zaszkodziła ekologicznemu charakterowi zaproponowanego terenu mającego znaczenie dla Wspólnoty i która niesie niebezpieczeństwo wyginięcia rysia iberyjskiego, będącego gatunkiem o znaczeniu priorytetowym, którego występowanie na danym terenie zalicza się do szeregu powodów uzasadniających propozycję wniesioną przez pozwane państwo członkowskie, aby park naturalny Doñana został uznany za teren mający znaczenie dla Wspólnoty.

23 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem to na Komisji ciąży obowiązek wykazania istnienia zarzucanego uchybienia. To właśnie ona, nieuprawniona do opierania się na jakimkolwiek domniemaniu, powinna

przedstawić Trybunałowi dowody niezbędne do wykazania, że zaistniało to uchybienie (zob. wyroki: z dnia 4 października 2007 r. w sprawie C-179/06 Komisja przeciwko Włochom, Zb.Orz. s. I-8131, pkt 37; z dnia 10 września 2009 r. w sprawie C-416/07 Komisja przeciwko Grecji, Zb.Orz. s. I-7883, pkt 32).

24 Bezsporne jest, że pierwsze położenie asfaltu na drodze wiejskiej łączącej Villamanrique de la Condesa z El Rocío zostało ukończone w 1989 r. Co się tyczy rozpatrywanego przedsięwzięcia, udzielono zezwolenia na jego wykonanie w lutym 2000 r. i zostało ono uzależnione od podjęcia takich środków jak budowa przejść dla zwierząt, umieszczenie odpowiedniej sygnalizacji i postawienie ogrodzenia ochronnego dla zwierząt wzdłuż odcinka drogi przecinającej strefę leśną, która jest najbardziej sprzyjającą strefą dla ochrony rysia iberyjskiego. Przeprowadzenie przedsięwzięcia poprawy stanu drogi wiejskiej ukończono w lipcu 2001 r. Jednakże szereg dodatkowych środków naprawczych było wdrażanych stopniowo i zostało zakończonych w listopadzie 2004 r. Z akt wynika, że chociaż prace zmierzające do położenia asfaltu nie zmieniły biegu rozpatrywanego szlaku komunikacyjnego ani jego rozmiarów, zmieniły jednak jego sposób użytkowania, przekształcając omawianą drogę wiejską w drogę regionalną. To przedsięwzięcie spowodowało zwiększenie ruchu, w szczególności samochodów osobowych, i wzrost prędkości jeżdżących tam pojazdów.

25 Nie jest kwestionowane, że co do zasady liniowa infrastruktura transportowa może stanowić prawdziwą przeszkodę dla niektórych gatunków objętych dyrektywą siedliskową i, dokonując w ten sposób fragmentacji obszaru ich naturalnego zasięgu, sprzyjać endogamii i dryfowi genetycznemu w ramach tych gatunków. Jednakże nie wydaje się, aby rozpatrywane przedsięwzięcie rzeczywiście miało rzeczywisty wpływ na utratę integralności siedliska rysia iberyjskiego.

26 W tym względzie należy podnieść następującą kwestię.

27 Z badania dotyczącego spisu populacji rysia iberyjskiego w Hiszpanii i w Portugalii [El Lince ibérico (Lynx pardinas) en España y Portugal – Censo – diagnóstico de

sus poblaciones, Guzmán. J. N. e.a., Ministerio de Medio Ambiente, 2004] wynika, że blisko połowa populacji rysia iberyjskiego żyjąca w rezerwacie przyrody Doñana skupiona jest na 20% jego powierzchni dokładnie w tym miejscu, gdzie znajduje się najobfitsza populacja królików będących ich głównym pożywieniem.

28 Ponadto z powodu braku królików na 75% obszaru występowania rysia iberyjskiego ilość terenów rozmnażania zmniejszyła się z około 12 do maksymalnie 8.

29 Oprócz tego ze streszczenia końcowego sprawozdania działalności sporządzonego przez władze hiszpańskie i obejmującego okres od dnia 1 lipca 2002 r. do dnia 30 czerwca 2006 r. (Recuperación de poblaciones de Lince ibérico en Andalucía, Proyecto Life nº 02NAT/E/8609, Consejería de Medio Ambiente, Septiembre 2006) wynika, że wspieranie połączeń pomiędzy różnymi obszarami, na których występuje populacja rysiów iberyjskich z regionu Doñana, było ważne, gdyż populacja ta składa się z niewielkich „grup terytorialnych", pomiędzy którymi poruszają się osobniki opuszczające swoje grupy.

30 W szczególności z akt wynika, że najważniejsza grupa, z której pochodzą młode rysie iberyjskie, znajduje się w strefach leśnych Coto del Rey w rezerwacie przyrody Doñana i Matasgordas w parku narodowym Doñana. Młode rysie iberyjskie mają dwie główne linie rozprzestrzeniania się – jedną prowadzącą na północ, przecinającą asfaltową drogę wiejską łączącą Villamanrique de la Condesa z El Rocío, i drugą prowadzącą na zachód.

31 Jednakże w listopadzie 2006 r. powstało osiem przejść dla zwierząt, jak również dwa mosty w celu zapewnienia możliwości przekraczania tej drogi, a tym samym przeciwdziałania skutkowi bariery wynikającemu z przekształcenia jej w drogę regionalną.

32 Prawdą jest, że zgodnie z Informe sobre el camino agricola asfaltado Villamanrique de la Condesa (Sewilla) – El Rocío (Huelva) (sprawozdaniem WWF/Adena) z września 2007 r. utworzone przejścia dla zwierząt okazały się nienadające do wykorzystania i nieużyteczne z uwagi na błędy koncepcyjne i na brak ich utrzymania lub niewdrożenie dodatkowych środków naprawczych.

33 Jednakże Informe Técnico sobre las medidas correctoras adoptadas en las obras de adecuación del firme de la via Villamanrique – El Rocío (Sevilla – Huelva) (sprawozdanie techniczne) sporządzone przez firmę konsultingową Inerco w listopadzie 2006 r. na zlecenie gminy Villamanrique de la Condesa wskazuje, że liczba przejść dla zwierząt przechodzących przez daną drogę, jak również ich zamysł, były uznane za przystosowane do charakteru szlaku komunikacyjnego, którego przekraczanie miały umożliwić. Ich funkcjonalność była ograniczona jedynie w przypadku wyjątkowych deszczów.

34 Chociaż – jak zauważyła Komisja, przywołując Informe de seguimiento de la eficacia de las medidas correctoras establecidas en el camino agrícola asfaltado Villamanrique de la Condesa – El Rocío, Junta de Andalucía Consejería de Medio Ambiente, 16 marzo de 2008 (sprawozdanie z monitorowania skuteczności środków naprawczych zastosowanych na asfaltowej drodze wiejskiej łączącej Villamanrique de la Condesa z El Rocío) – wykorzystanie przejść przez rysia iberyjskiego w okresie od marca 2006 r. do lutego 2007 r. mogło zostać wykazane tylko w czterech przypadkach w okresie jednego roku, prawdą jest również, iż w tym czasie cała szacowana populacja rysia iberyjskiego w parkach Doñana nie osiągnęła nawet 50 osobników. Ponadto w końcowym sprawozdaniu z działalności przytoczonym w pkt 29 niniejszego wyroku jest mowa o tym, iż zostało sprawdzone, że istnieje wymiana osobników rysia iberyjskiego pomiędzy różnymi obszarami regionu Doñana. W tym względzie, zgodnie z rozpatrywanym sprawozdaniem z monitorowania, przejścia dla zwierząt posiadają wystarczającą pokrywę roślinną, aby zachęcać zwierzęta do ich wykorzystania, a zbocza prowadzące do przejść są z łatwością pokonywane przez rysia.

35 Oprócz tego, jak wskazano w końcowym sprawozdaniu z działalności, dzięki schwytaniu 13 osobników i dzięki programowi hodowli w niewoli urodziły się dwa młode będące potomstwem rodziców pochodzących odpowiednio z populacji z regionów Andujar-Cardeña i Doñana. Stanowiło to krok naprzód w utrzymaniu obecnej różnorodności genetycznej.

36 W związku z powyższym nie można uznać, że zostało wystarczająco dowiedzione pod względem prawnym, iż wykonanie przedsięwzięcia poprawy stanu drogi wiejskiej miało jako takie rzeczywisty wpływ na fragmentację siedliska rysia iberyjskiego w regionie Doñana.

37 W odniesieniu do rzekomego wzmożonego poziomu niebezpieczeństwa potrącenia przez pojazdy, na które mają być narażone rysie iberyjskie z tego regionu w następstwie wykonania przedsięwzięcia poprawy stanu drogi wiejskiej, należy stwierdzić, co następuje.

38 Komisja przywołała Borrador, Movilidad sostenible, seguridad vial y conservación de la faune silvestre en la comarca de Doñana (wstępny projekt dokumentu zatytułowanego „Zrównoważona mobilność, bezpieczeństwo ruchu drogowego i ochrona dzikiej fauny w regionie Doñana") przekazany przez władze hiszpańskie w dniu 18 grudnia 2006 r., który wskazuje, że potrącenia rysiów iberyjskich przez pojazdy stały się dla rysiów iberyjskich z regionu Doñana jedną z głównych przyczyn śmierci i w związku z tym jednym z czynników o decydującym znaczeniu dla przyszłej żywotności populacji. Zgodnie z tym wstępnym projektem taką sytuację nasiliły dwa główne czynniki, tzn. wzrost liczby dróg asfaltowych zwłaszcza w drugim dziesięcioleciu XX wieku i zwiększenie ruchu drogowego w całym regionie oraz wzrost wykorzystania do celów turystycznych i handlowych głównych dróg i wzrost używania asfaltowych dróg wiejskich.

39 Zgodnie z badaniem przywołanym w pkt 27 niniejszego wyroku w latach 2000–2003 w regionie Doñana zginęło w wyniku potrącenia przez pojazdy dziesięć rysiów iberyjskich. Jednakże bezsprzeczne jest, iż w tym okresie tylko jeden ryś iberyjski zginął w wyniku potrącenia na drodze wiejskiej łączącej Villamanrique de la Condesa z El Rocío.

40 W 2004 r. drugi ryś iberyjski zginął na tej drodze.

41 Jednakże nie zostało zakwestionowane, że od chwili zakończenia wdrażania dodatkowych środków naprawczych w listopadzie 2004 r. żaden ryś iberyjski nie został przejechany na tej drodze, a przynajmniej nie w okresie trwania procedury pisemnej przed Trybunałem, która zakończyła się w dniu 23 lutego 2009 r.

42 W tym względzie należy przypomnieć, że rozpatrywane środki naprawcze polegają na wprowadzeniu środków ograniczających prędkość i oznakowania, na wzniesieniu ogrodzenia ochronnego dla kręgowców, jak również na zbudowaniu przejść dla zwierząt, mostów i odwodnień.

43 W odniesieniu do środków ograniczających prędkość i oznakowania z przywołanego w pkt 33 niniejszego wyroku sprawozdania Inerco wynika, że środki zmierzające do zniechęcania do przekraczania prędkości, które zostały przyjęte przez władze hiszpańskie, pozwoliły zaobserwować na omawianej drodze znaczne zmniejszenie prędkości ruchu w porównaniu z prędkością zarejestrowaną kilka lat wcześniej.

44 Niemniej z Estudio de 2006 del Parque Natural de Doñana (badania parku narodowego Doñana przeprowadzonego w 2006 r.) wynika, że średnia prędkość odnotowana na tej drodze przekracza dozwolone limity.

45 W tym kontekście przywołane w pkt 34 niniejszego wyroku sprawozdanie stwierdza, że chociaż powzięte środki zdają się przynosić obecnie dobre wyniki, to jednak wszystkie przyjęte środki mogą być ulepszone przez kontrole prędkości, częstszą konserwację całej infrastruktury lub przyjęcie nowych środków.

46 W odniesieniu do ogrodzenia ochronnego sprawozdanie WWF/Adena przywołane w pkt 32 niniejszego wyroku wskazuje, że nie zostało ono ustawione wzdłuż całej drogi wiejskiej łączącej Villamanrique de la Condesa z El Rocío, gdyż jedna strona była go

pozbawiona na odcinku ok. 3 km. Wobec tego dostęp rysia iberyjskiego do drogi nie był na tym odcinku zahamowany. Zgodnie ze sprawozdaniem Inerco przywołanym w pkt 33 i 43 niniejszego wyroku ogrodzenie to zostało wykonane w całości, a środki przyjęte w tym względzie należy uważać za odpowiednie z uwagi na zamierzone cele, chociaż przegląd ogrodzeń jest konieczny dla zapewnienia ich nienaruszonego stanu. Ponadto przypadkowe otwarcie niektórych ogrodzeń umożliwiło zwierzętom przechodzenie w wyjątkowych sytuacjach.

47 Sprawozdanie z monitorowania przywołane w pkt 34 i 45 niniejszego wyroku wskazuje, że w odniesieniu do odcinka tej drogi liczącego 11 000 m, który przecina park naturalny Doñana, pierwszych 9 300 m odpowiadających strefie leśnej stanowiącej siedlisko korzystne dla rysia iberyjskiego posiada w całości ogrodzenie ochronne po dwóch stronach szosy. Pozostałych 1 700 m nie jest ogrodzonych, gdyż droga przebiega przez strefę podlegającą zalewom i służy za bród w czasie dużych powodzi. Brak tam zresztą jakiejkolwiek roślinności drzewiastej lub krzewów, gdyż tereny te przeznaczone są pod pastwiska.

48 Ponadto z dokumentu sporządzonego z inicjatywy Comisión Nacional de Protección de la Naturaleza, del Reino de España (krajowej komisji ochrony środowiska Królestwa Hiszpanii) zatytułowanego „Prescripciones técnicas para el diseño de pasos de fauna y vallados perimetrales" („Wymagania techniczne dotyczące koncepcji przejść dla zwierząt i ogrodzeń okalających"), na który powołała się Komisja, wynika, że zalecane są dla rysia iberyjskiego siatki ogrodzeniowe lub ogrodzenia spawane elektrycznie, które powinny mieć wysokość 2 m od ziemi. Jednakże bezsprzeczne jest, że ogrodzenie ochronne będące przedmiotem niniejszej sprawy odpowiada zalecanym specyfikacjom, które – wbrew temu, co podnosi Komisja w replice – w żaden sposób nie są wyłączone w odniesieniu do tras posiadających cechy rozpatrywanej tu drogi.

49 We wspomnianym sprawozdaniu z monitorowania wskazane jest zresztą, że jako środek naprawczy związany z ogrodzeniami ochronnymi i w celu ułatwienia ucieczki, w przypadku gdyby ryś iberyjski wszedł na omawianą drogę, umieszczono wystarczającą ilość punktów ucieczki wzdłuż całego ogrodzenia, skupionych w okolicach możliwych punktów wejścia takich jak skrzyżowania lub początek i koniec ogrodzenia.

Jednakże skuteczność tych punktów ucieczki nie mogła jeszcze zostać sprawdzona, ponieważ ogrodzenia dobrze spełniły swą funkcję i żaden ryś iberyjski nie mógł ich przekroczyć.

50 W odniesieniu do przejść dla zwierząt, mostów i odwodnień należy odesłać do pkt 32–34 niniejszego wyroku.

51 Z powyższych względów rozważonych łącznie należy stwierdzić, że Komisja nie przedstawiła dowodu, że wykonanie przedsięwzięcia poprawy stanu drogi wiejskiej spowodowało wzmożone niebezpieczeństwo potrącenia w stosunku do rysia iberyjskiego.

52 Wobec tego, mimo że niektóre akta sprawy zdają się wskazywać, iż stan faktyczny na całym obszarze Doñana mógł nie być satysfakcjonujący w świetle wymagań ochronnych rysia iberyjskiego, w szczególności z uwagi na stosunkowo wysoką liczbę śmiertelnych potrąceń osobników tego gatunku o znaczeniu priorytetowym, dowody, którymi dysponuje Trybunał, nie pozwalają mu na stwierdzenie, że przedsięwzięcie poprawy stanu drogi wiejskiej uzupełnione środkami naprawczymi stanowi samo w sobie ingerencję, która zagraża wyginięciem rysia iberyjskiego na danym obszarze i która tym samym niesie ze sobą niebezpieczeństwo poważnego zagrożenia ekologicznemu charakterowi tego obszaru.

53 Wobec powyższego należy oddalić zarzut pierwszy.

W przedmiocie zarzutu drugiego dotyczącego rzekomego uchybienia zobowiązaniom ciążącym na pozwanym państwie członkowskim zgodnie z art. 12 ust. 4 dyrektywy siedliskowej

Argumentacja stron

54 Komisja twierdzi, że chociaż władze hiszpańskie uznały potrącenie ze skutkiem śmiertelnym trzech rysiów iberyjskich na drodze wiejskiej łączącej Villamanrique de la Condesa z El Rocío, odpowiednio w 1996 r., w 2002 r. i w 2004 r., to nie ustanowiły jednak systemu monitorowania przypadkowego zabijania rysiów iberyjskich na omawianej drodze asfaltowej i nie podjęły środków ochrony, wymaganych w szczególności w celu zapewnienia, aby przypadkowe zabijanie nie miało znacznego negatywnego wpływu na ten gatunek chroniony.

55 Królestwo Hiszpanii twierdzi, że podjęło środki, które okazały się odpowiednie i które znacznie zmniejszają niebezpieczeństwo wystąpienia przypadkowego zabijania. Ponadto władze hiszpańskie zapewniają właściwe monitorowanie przyjętych środków i przeprowadzają badania nad nowymi potencjalnie jeszcze bardziej odpowiednimi środkami dla ochrony i ulepszenia gatunku.

Ocena Trybunału

56 Na mocy art. 12 ust. 4 dyrektywy siedliskowej w związku z lit. a) załącznika IV do niej państwa członkowskie ustanawiają system monitorowania w szczególności przypadkowych potrąceń rysia iberyjskiego ze skutkiem śmiertelnym. W świetle zebranych

informacji państwa członkowskie podejmują dalsze badania lub środki ochrony, szczególnie wymagane w celu zapewnienia, aby przypadkowe potrącenie ze skutkiem śmiertelnym nie miało znacznego negatywnego wpływu na te gatunki.

57 W odniesieniu do ustanowienia systemu monitorowania przypadkowych potrąceń rysia iberyjskiego ze skutkiem śmiertelnym należy podnieść, że zgodnie ze streszczeniem końcowego sprawozdania z działalności przywołanego w pkt 29 niniejszego wyroku została stworzona zgodnie z kryteriami geograficznymi baza danych dotyczących śmiertelności rysia iberyjskiego z przyczyn innych niż naturalne, w tym potrąceń. W ten sposób mogły zostać określone strefy, w których istnieje największe zagrożenie dla rysia iberyjskiego na obszarze jego występowania.

58 Co się tyczy środków ochrony wymaganych w celu zapewnienia, aby przypadkowe zabijanie nie miało znacznego negatywnego wpływu na rysia iberyjskiego, rozważania poświęcone zarzutowi pierwszemu uzasadniające jego oddalenie mogą co do zasady zostać użyte w tym przypadku.

59 W niniejszej sprawie, jak podniosło Królestwo Hiszpanii, okoliczność faktyczna, że władze hiszpańskie prowadzą badania nad nowymi środkami mogącymi wzmocnić jeszcze bardziej warunki ochrony i ulepszania gatunku, nie może, jako taka, prowadzić do stwierdzenia, że przyjęte środki są nieodpowiednie do wskazanego konkretnie w poprzednim punkcie celu art. 12 ust. 4 dyrektywy siedliskowej.

60 Zatem należy oddalić zarzut drugi.

61 Z powyższych rozważań i bez konieczności dalszego rozpatrywania zarzutu niedopuszczalności podniesionego w duplice przez Królestwo Hiszpanii, dotyczącego

rzekomo niejasnego i nieprecyzyjnego charakteru zarzutu pierwszego, wynika, że należy oddalić skargę Komisji.

W przedmiocie kosztów

62 Zgodnie z art. 69 § 2 regulaminu postępowania przed Trybunałem kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę. Ponieważ Królestwo Hiszpanii wniosło o obciążenie Komisji kosztami postępowania, a Komisja przegrała sprawę, należy obciążyć ją kosztami postępowania.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

1) Skarga zostaje oddalona.

2) Komisja Europejska zostaje obciążona kosztami postępowania.

Podpisy